

FLORICA DIMITRESCU

ȘCOALA ROMÂNEASCĂ ÎN VREMEA PANDEMIEI DIN ANUL 2020

Lingvistei Andra Vasilescu, împreună cu un
cald „La mulți ani” și în amintirea mamei sale, medic,
colega mea din Școala Centrală.

Pandemia COVID-19 nu numai că a bulversat la nivel medical lumea întreagă dar, față de maladiile care au năpădit civilizațiile precedente (ciuma, holera, tifosul exantematic etc. – vezi Boia 2020, p. 11–35), aceasta are două caracteristici în plus,: pe de o parte, s-a răspândit peste tot cu rapiditatea fulgerului și, pe de alta, a reușit să perturbe și alte domenii, dacă nu, într-o măsură sau în alta, chiar toate domeniile vieții. Dintre acestea, pentru că am îmbrățișat de tânără – prin exemplul extraordinarilor noștri profesori din liceu și de la Universitate – profesiunea de dascăl, am resimțit pandemia în special în zona învățământului – care trebuie considerată ca fundamentală pentru progresul oricărei țări. Și aceasta, deoarece are consecințe asupra viitorului întregii nații, prin urmările asupra tuturor treptelor ciclului școlar, de la grădiniță până la universitate. Azi, grădinița este obligatorie, dar pe vremea mea, la începutul anilor '30 ai secolului trecut, era facultativă; pe atunci erau puține grădinițe și foarte spațiate între ele, drept care părinții mei au hotărât să nu merg la grădinița aflată departe de locuința noastră din București. Când am intrat la școala primară nu știam nici să scriu, nici să citesc, ceea ce nu m-a împiedicat să învăț totul cu nesăț, de la prima clasă până la universitate. Stând în fabrica la care tata avea, ca inginer-șef, locuință de serviciu, și eu, ca și toți copiii-elevi de dincolo de Gara de Est, treceam zilnic, de două ori, fără niciun fel de frică, pe sub sau printre trenurile din gară. Și n-am auzit niciodată de vreun accident, nici măcar de cel mai vag incident cu trenurile; luam, apoi, din piața gării, cu „abonament”, de la capătul liniei, fie tramvaiul 24, fie autobuzul 44 (alintat de noi, atunci, cu denumirea de „paș-păș”), cu care mergeam trei stații, până la școala primară „Regele Ferdinand”, mixtă, pentru fete și pentru băieți (azi liceu sportiv), și, mai târziu, la cele două licee din cartier, „Julia Hasdeu”, pentru fete, și, după încă trei stații, „Mihai Viteazul”, pentru băieți, unde era înscris fratele meu. Eu ar fi urmat să dau admiterea, ca toate colegele mele de la „primară”, la „Julia Hasdeu” (unde, am aflat asta mai târziu, era o excelentă profesoară de română, doamna Golopenția), dar, din cauza tradiției din familie, ca fetele să continue la „Școala Centrală”, am fost înscrisă acolo. Era situată departe, trebuia ca, tot de la capăt, să iau un al doilea tramvai, 16, cu care, după multe stații, ajungeam la oprirea

„Icoanei”, unde se afla liceul, dar acolo am avut norocul unor profesoare minunate, așa încât a meritat drumul lung pe care-l parcurgeam...

Cer scuze pentru această paranteză lungă, făcută numai pentru a se înțelege că școlile de acum aproape 100 de ani nu erau atât de „la îndemână” elevilor precum astăzi, situația aceasta fiind valabilă, cu evidență, la orașe. Invers, de cele mai multe ori, la țară distanțele până la școală au fost și sunt și astăzi extrem de mari pentru copii...

Pentru a ne întoarce la „oile noastre”, ar fi de spus că repercusiunile unora dintre inovațiile în organizarea vieții școlare pot fi cu atât mai dezastruoase cu cât copilul este mai mic, căci cum oare va înțelege el, suficient, să „traseze”, de pildă, linii și cercuri în noul sistem *online* fără îndrumarea directă, fizică, atentă a lui de către educator, cum va înainta elevul mai mare, la liceu, fără disciplina dată de tezele trimestriale, iar studentul cum va intra „dintr-odată”, la o facultate sau alta fără simpla „triere” făcută prin „admiterea” în învățământul superior și cum, de exemplu, studentul de la Medicină va putea executa *online*, în ordine, mișcările necesare pentru o operație, dacă aspiră să devină chirurg, sau cum va examina, în absența concretă a aparatelor, ochiul unui pacient, dacă se îndreaptă spre oftalmologie? Acum, deasupra întregului învățământ s-a pogorât un termen magic, foarte pozitiv în multe privințe, extrem de des aflat pe buzele tuturor și pe care l-am folosit deja, în acest text, de două ori – *online* –, cuvânt prezent în DEX 2009, dar cu atestări mai vechi în DCR, anume din anul 1997, în Cap. 20 XI, p. 48: „A introdus sistemul *online* în relația cu clienții”. Utilizarea acestui termen în spațiul învățământului cere îndeplinirea anumitor condiții. Și oare se va putea, prin simpla folosire a acestuia, rezolva și, de fapt, înlocui munca zilnică de la om la om, de la profesor la preșcolar, apoi la elev și la student? Asta, pentru a nu mai vorbi de acele colțuri din țara noastră unde, încă, nu a pătruns electricitatea și unde se face o discriminare, totdeauna nedreaptă, între copii nevinovați, unii dintre ei foarte dotați, dar lipsiți de lumina dată de învățământ: „Școlile de la țară nu au participat la *școala online*” (A., 28 X 2020, p. 4); pentru că acolo nu găsești nici televizor și nici telefoane mobile – performante sau ba – unde să se încarce acestea? –, pentru a nu mai vorbi de casele în care, de bine, de rău, există un singur telefon mobil, al părinților, dar cu aceștia se află doi, trei sau mai mulți copii de vârstă școlară. Cine să-l folosească mai întâi?

A aminti de absența din vocabularul multor copii de la sate a unor cuvinte, pentru ei, fără suport material, precum *laptop*, *tabletă* sau *internet* este total inutil... Conform datelor Ministerului Educației, „aproape jumătate dintre elevii din mediul rural nu au reușit să obțină nota 5 la matematică” (Mătieș, *Efectele*, p. 433)... Trista realitate, pentru remedierea căreia nu se poate spune că, oficial, s-a făcut prea mult, ci, pe ici, pe colo, doar puțin, prin eforturile deosebite ale câtorva oameni inimoși și, probabil, nu tot atât de avuți ca alții ce au rămas „de piatră”, am întâlnit, rezumată în amarele cuvinte scrise în preajma începerii anului școlar 2020–2021 de acum câteva luni, din septembrie 2020: „Aproape 5 000 de copii nu pot desfășura *lecțiile online*: fie nu au acces la *internet*, fie nu au o *tabletă* ori un *laptop*” (R.1. 10 IX 2020, p. 3).

Școala, acum, are altă înfățișare decât în trecutul foarte apropiat și o întreagă serie de procese normale, tradiționale ale învățământului românesc, pentru care au trudit cu folos atâția „apostoli” din trecutul nostru, s-au schimbat și au dobândit alte denumiri, până ieri imposibil măcar de gândit. Să urmărim o parte din noua terminologie a școlii, nebănuită de nimeni mai înainte de acum numai un an, apăsător nu cât zece, ci cât o sută de ani... Am semnalat acest aspect lingvistic în lucrarea *Terminologia*, unde am precizat că în cercetarea făcută m-am bazat exclusiv pe terminologia nouă excerptată din presa curentă a anului 2020.

În articolul de față vom încerca o succintă prezentare a inovațiilor din organizarea actuală a învățământului românesc din primul an – în speranța că nu va mai dura mult – al pandemiei COVID-19 reflectată într-o nouă terminologie, prin natura lucrurilor, în general încă nepreluată de dicționare. Termenii independenți specifici nu sunt foarte numeroși, dar sintagmele cu caracter educațional se găsesc într-o cantitate semnificativă, în stare să contureze un învățământ destul de diferit față de cel cunoscut până la începutul anului 2020, atât pentru elevii și studenții de toate categoriile, cât și pentru educatorii celor mici și pentru învățătorii și profesorii de toate gradele. Toți sunt supuși unor eforturi suplimentare, în dorința de a ține sus steagul învățământului nostru și pentru a mânui mijloacele noii pedagogii și ale tehnologiei actuale.

În România, educația odraslelor noastre începe de timpuriu, de când copilul nu este *preșcolar*, ci, pur și simplu, mai înainte, *antepreșcolar*. Începând cu acesta, se pot distinge trei etape principale:

– prima etapă: *antepreșcolar* este un termen nou, încă neînregistrat în DEX, dar care figurează în sintagma, aidoma inexistentă în DEX, *educație timpurie antepreșcolară*: „Un copil [poate fi] înscris în cadrul unei unități de *educație timpurie antepreșcolară*” (A., 12 XI 2020, p. 4), deși se admite că „*Educația online* nu poate suplini educația față în față, mai ales la copiii mici” (WP, 11 IX 2020, p. 25);

– etapa a doua, la nivelul școlilor: „Capitala este numai la un pas de trecerea școlilor la regim exclusiv *online*” (A., 13 X 2020, p. 2) (vezi și *scenariu hibrid, lecții hibride*), dar, în general, „Școlile de la țară nu au participat la *școala online*” (A., 28 X 2020, p. 4). „*Școala online* este o soluție pentru situația medicală actuală, dar nu este una de viitor, afirmă prof. Mihaela Murgoci după 13 ani în domeniul educației” (WP, 11 XII 2020, p. 24); vezi și *scenariul roșu*. Aici, alături de sintagma *școala online* trebuie introdusă și sintagma *meditația online*: „Este foarte greu să depistezi pe profesorii care dau meditații. Acum, de când cu *meditațiile online* ce faci?” (A., 15 III 2021, p. 5);

– etapa a treia, la nivelul învățământului superior: „Prudență și la Universitatea București unde multe dintre cele 19 facultăți tind să organizeze *cursuri online*” (A., 8 IX 2020, p. 3); Propoziția „Studenții își doresc *cursuri față în față*” (A., 8 IX 2020, p. 3) (vezi și *scenariu hibrid*) exprimă, de fapt, preferința lor pentru orele și cursurile tradiționale, cu profesorii la catedră și discipolii lor în bănci.

Remarcăm în citatele de mai sus, pe de o parte, reticența, prudența pentru cursurile online la prima dintre universitățile din țara noastră, Universitatea din București, ca și intenția studenților de a face cursurile după sistemul tradițional, care

nu era conceput altfel, ca în întreaga lume, până la pandemie, decât „față în față”. Desigur, paralel cu acesta existau și înainte, la unele facultăți cursurile „fără frecvență” sau „la distanță”, dar și la acestea erau zile în timpul săptămânii sau în preajma examenelor când se predau, de la catedră, anumite cursuri. Oricum, în anumite situații aceasta era singura soluție de a învăța la universitate pentru tinerii lipsiți de mijloace materiale, dintre care unii, deși elevi străluciți, purtau povara „originii nesănătoase” – în perioada de rușinoasă amintire a comunismului. Așa s-a întâmplat la Facultatea de Litere din Universitatea din București cu Magdalena Manoilescu-Vulpe (Manina), nepoata directă a lui Sextil Pușcariu, muncitoare la o legătorie și studentă la fără frecvență, ocrotită de profesorii Alexandru Rosetti și Boris Cazacu, devenită o lingvistă reductabilă, cu Sanda Golopenția, devenită lingvistă de prim-plan, mai întâi în țară și apoi în Statele Unite ale Americii, sau cu Maria-Magdalena Popa, nepoata reputatului profesor-medic ieșean, fost rector la Facultatea de Medicină din București, Grigore T. Popa, care și ea, la fără frecvență, pe când era muncitoare la asamblat cutii de carton, a luat, prima, acum mulți ani, un important concurs universitar despre opera lui Eminescu. Dar, în general, nu acesta era „nivelul” la „fără frecvență”, și nu se poate spune că cineva care terminase o Facultate „la fe-fe” avea un „buh” prea bun, dar totdeauna există, slavă Domnului, și excepții!... Și cum să nu ne amintim, astfel, de colegul nostru de an Paul Lăzărescu, de două ori întemnițat ca student, devenit un admirabil lingvist, luat sub aripa aceluiași profesori Rosetti și Cazacu la *Institutul de Fonetice și Dialectologie* din București (vezi paginile dedicate lui în Dimitrescu 2020 p. 8, 15–34).

În perioada primului an al pandemiei COVID–19 au existat mai multe tipuri de învățământ, în școli sau în universitate:

1. școli:

școala online sint. s. – „Școlile de la țară nu au participat la *școala online*” (A., 13 X 2020, p. 4);

școala paralelă sint. s. – Școală online: „*Școala paralelă* [cu meditari] prinde viteză [în raport cu *școala online*]” (A., 13 X 2020, p. 4);

școala din parc – „*Școala din parc* este pregătită să-și primească elevii de azi, 14 septembrie, în perimetrul special amenajat în Parcul Tineretului, unde elevii învață în mijlocul naturii” A. (14 IX 2020, p. 4);

școala „smart” – „*Școala „smart”* din [satul românesc] Ciugud, unde copiii învață de la distanță pe vremea coronavirusului” (A., 11 III 2020, p. 6);

scenariu hibrid, cursuri prin rotație – „Peste 5 000 de școli cu *scenariu hibrid*” în care se învață atât „*față în față*”, cât și *online* (A., 13 X 2020, p. 4); „Cursurile zilnice se organizează, *prin rotație*, atât cursuri față în față, cât și *online*”, *ibidem*;

2. universitate:

predare la distanță sint. s. – „Se prefigurează *predarea la distanță*, în facultăți, în primul semestru” (A., 8 IX 2020, p. 3); *predarea la distanță* este o variantă mai nouă a *fără frecvenței*; de fapt, cele două sunt sinonime perfecte.

Uneori personalul didactic s-a îmbogățit cu unele cadre noi ce poartă denumiri noi. Astfel, unii profesori au specialități puțin cunoscute sau deloc cunoscute mai înainte:

profesor de medicină de dezastru s.m. – „Dan-Ioan Mănăstireanu este medic primar în anestezie și medicină de urgență și *profesor de medicină de dezastru*. Este de părere că e o mare greșală că s-a renunțat la ideea testării în masă” (WP, 27 XI 2020, p. 14);
profesor de sănătate publică sint. s. – „Răzvan Cherecheș [este] *profesor de sănătate publică* la Universitatea Babeș-Bolyai” (A., 9 XI 2020, p. 4);

Alteori apar și profesii adiacente celor școlare, cum sunt, de exemplu:

analist comportamental sint. s. – „În diverse școli de la noi acționează *analisti comportamentali*” (la TVR1 la telejurnalul de la ora 20, în ziua de 12 IX 2020), sau
Poliția „Siguranța Școlilor” sint. s. – „[Ministrul Afacerilor Interne] Marcel Vela a semnat înființarea *Poliției „Siguranța Școlilor”* R. l. 10 IX 2020, p. 4);

Elevii se adună la noi în *Consiliul Național al Elevilor* (cu sigla CNE, existent înainte de pandemie) care, la rândul său, organiza și organizează câte un *flash mob*;

flash mob – „*Consiliul Național al Elevilor* a organizat un *flash mob* în fața Ministerului Educației” (A., 13 IX 2020, p. 3).

Consiliul Național al Elevilor (CNE) este „împotriva *industrii meditațiilor*” (A., 15 III 2021 p. 5).

Este de remarcat că uneori în străinătate figurează denumiri de profesii necunoscute pe meleagurile noastre, dar pe care credem că n-ar trebui să le ignorăm, pentru că nu se știe dacă, la un moment dat, nu vor apărea și la noi, de exemplu: *comisar pentru criza COVID* – „În Italia, în școli au apărut *comisari pentru criza COVID*” (la TVR1, la 11 IX 2020, la telejurnalul de la ora 20); probabil după o formație similară din limba italiană.

În fine, școlile se deschid la noi în perioada pandemiei după câteva „scenarii” diferențiate prin culori care, la rândul lor, sunt determinate de numărul de bolnavi din localitățile respective:

scenariul galben – „Decizia despre deschiderea școlilor se descentralizează la nivel de județ și va funcționa după *scenariul 1, verde*, *scenariul 2, galben*, cu risc mediu, sau *scenariul 3, roșu* înseamnă că școala se închide de tot. *Scenariul verde* înseamnă un număr mic sau deloc de bolnavi în localitate. *Scenariul roșu* înseamnă mai mult de trei bolnavi pe zi în ultimele 14 zile și duce la școala online. *Scenariul galben* înseamnă că grădinițele și școala primară merg la școală, clasele a VIII și a XII merg la școală, iar restul claselor, în funcție de decizia școlii, merg sau nu la școală” (A., 6 VIII 2020, p. 2; vezi și A., 8 IX 2020, p. 3); Școala a început în „*scenariul galben*” cu „sistem hibrid” (A., 16 IX. 2020. p. 5).

În loc de concluzii, iată câteva extrase din excepționalul volum *Pandemia*, prompt apărut la Editura Academiei Române în august 2020. Pentru a nu fi consi-

derată subiectivă și, poate, prea tradiționalistă în judecarea unor tendințe actuale în învățământ, am recurs, în special pentru caracterul său riguros științific, la documentul articol *Efectele*, p. 425–433, de Mihai Ștefan Mătieș, „specialist în comunicare și resurse umane” (p. 8), consacrat problemelor actuale ale învățământului:

„Profesorii cu care am discutat despre predarea online în perioada respectivă sunt în majoritatea lor nemulțumiți de rezultate” (p. 430);

„Cifrele arată că peste 40% din elevii înregistrați în școlile din România anulului 2020 nu au putut beneficia de predarea online, pentru că nu aveau acces la net, nu aveau terminalele și programele necesare sau pur și simplu nu aveau curent electric” (p. 430);

„Concluzia și recomandarea noastră se referă, așadar, la o abordare diferită: dacă învățământul universitar (chiar și cel liceal) este îndreptățit să fructifice studiul solitar, independent și autodidact al studenților, creându-se în timp și încrederea reciprocă pentru susținerea unor examene doar online, lucrurile stau total pe dos pentru învățământul primar și gimnazial, parțial cel liceal, în sensul că aici trebuie să primeze metodele clasice de predare, ascultare, examinare... unde cea mai eficientă și persuasivă modalitate de a transmite cunoștințele este cea directă, față-în-față, prin limbaj verbal și non-verbal” (p. 432–433).

În încheiere ne declarăm întru totul de acord cu următoarea frază din Mătieș, *Efectele*, p. 432: „Experții Ministerului Educației de la noi ar trebui să citească atent studiile în domeniu... și [să urmărească] rezultatele experimentelor din Germania și Austria, din care să tragă concluziile logice înainte de a „decreta” că, începând cu anul școlar 2020–2021, învățământul va fi eminentemente sau majoritar online”, ca și cu cea a ministrului Educației, S. Câmpeanu: „Acest an școlar nu a fost normal. Predarea online, în orice situație, în orice stat, generează pierderi” WP, 19 III 2021, p. 4.

P. S. Am scris acest articol la începutul lunii martie 2021 când, în numărul 12 din 19 martie, la p. 3 al „României literare” am întâlnit articolul directorului revistei, Nicolae Manolescu, cu un titlu care mi-a mers direct la suflet, *Dorul de școală*, dor, pe care-l simt ori de câte ori mă gândesc la liceul meu. Un motiv în plus l-am avut și pentru că, absolut întâmplător, ziua de 19 martie este „ziua Școlii Centrale” unde am învățat între anii 1939 și 1947, în care, prin tradiție, se făcea o serbare în sala noastră de festivități, care nu este alta decât sediul actual al Teatrului Bulandra, de la Grădina Icoanei, sală construită și dăruită școlii noastre de Nicolae Malaxa, în anul 1939, când sora sa, profesoara de matematică Elena Malaxa, a devenit directoare aici pentru următorii opt ani, ultimii ani normali, fericiți ai școlii, după care directoarea a urmat calea închisorii, unde și-a pierdut viața... Serbarea era ziua la care participau fostele eleve ale școlii, indiferent de seria absolvită, și unde mergeam cel puțin cu una dintre cele două surori ale tatălui meu care fuseseră interne aici la începutul secolului trecut, pentru a ne revedea cu fostele colege de clasă, Maria Botez, mama marelui savant și patriot Mihai Botez, și pictorița Vanda Sachelarie. Anul acesta, evident că din cauza pandemiei, bucuria serbării ne-a fost răpită, mai ales că Școala „împlinea” acum 170 de ani de la înființare... Cu acest prilej, mă gândesc cât de multe lucruri am învățat la liceu, nu numai după „programă”, ci și în afara ei: de exemplu, prin 1945, profesoara de fizică, Mărioara Codreanu – care lucrase la Paris în laborator cu dna Marie Curie, singura femeie din lume care a luat premiul Nobel de două ori! – ne povestea despre

structura atomului, pe când nici la Universitate excepționalul profesor Horia Hulubei, soțul doamnei noastre de franceză, nu cred că introdusese încă fizica atomică, apoi cu alte două dragi profesoare, Ricu Simian de la română sau Anina Rădulescu Pogoneanu, de la filosofie, diriginta noastră, care ne ținea conferințe sâmbăta după-amiaza, în săli devenite neîncăpătoare, de Istorie a Artei; tot doamna Anina ne împrumuta cu mărinimie cărți din literatura franceză a momentului, de Anouilh, Camus, Giraudoux, Saint-Exupéry sau Sartre (manualele noastre de atunci mergeau până la Baudelaire...). Spun asta, deoarece a nu citi literatura noastră, română, cum amintește N. Manolescu în articolul citat, nici nu se putea pune problema, nici la ultima din clasă... Poate de asta, din dragostea – nu obligația! – de a citi „de plăcere”, sădită în noi de profesoare, multe dinte fostele eleve de la Centrală, după facultate, ne-am regăsit în școli și în diverse instituții de cultură (biblioteci, edituri, institutele Academiei, Radio, teatre din țară și, uneori, din străinătate), de exemplu, din seria mea: Micaela Drajna, Lia Lazăr (care a cunoscut și carcerile, ca fiică a lui Ilie Lazăr), Rodica Mihadaș, Yolanda Modiga, Alina Panaitescu, Anca Prager, Micaela Slăvescu, Liliana Tomescu, Olga Tudorache, Vivi Vulcănescu (ea măcar a putut evita închisoarea făcută, după 1948, de mama ei Anina Rădulescu Pogoneanu, pentru că aceasta a trimis-o, în Elveția, la o rudă apropiată, pe când era în clasa a IV-a și nu a mai revenit în țară, după o carieră de o viață la UNESCO, decât după Revoluția din 1989) sau, din seriile puțin mai mici, Natalia Chivulescu, Alexandra Bagdasar, Janina Cafe, Nel Nasta, Liliana Pavlovici.

Școala Centrală, căreia îi suntem adânc recunoscătoare, ne-a dat enorm și ne-a format caracterele.

BIBLIOGRAFIE. SURSE

- A. = „Adevărul”, ziar, București, 1990 și urm.
 Boia 2020 = Lucian Boia, *Scurtă istorie a dezastrelor naturale. Epidemii, cutremure și dereglări climatice*, București, 2020.
 DCR = Florica Dimitrescu (coord.), Alexandru Ciolan, Coman Lupu, *Dicționar de cuvinte recente*. Ediția a III-a, București, Editura Logos, 2013.
 DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2016.
 Dimitrescu 2020 = Florica Dimitrescu, *Omagiu lingviștilor români nonagenari*, București, 2020.
 Mătieș, *Efectele* = Mihai Ștefan Mătieș, *Efectele crizei coronavirus forțează mariajul digitalizare-învățare: panaceu sau cal troian?* în *Pandemia I*, p. 425–433.
Pandemia = Acad. Victor Voicu, Acad. Costin Cernescu, Prof. dr. Irinel Popescu, membru corespondent al Academiei Române (coord.), *Pandemia COVID-19 în România. Aspecte clinice și epidemiologice*, vol. I. *Aspecte clinice și epidemiologice*, București, Editura Academiei Române, 2020.
 R.I. = „România liberă”, ziar, București, înainte și după 1990.
 R. lit. = „România literară”, revistă, București, înainte și după 1990.
 Terminologia = Florica Dimitrescu, *Din terminologia maladiei Covid – 19 și a „anturajului” său (anul 2000)*, sub tipar.
 WP = „Week-end plăcut”. Suplimentul de sâmbătă al ziarului „Adevărul”, București.